

מנורת המקדש ועשיתה, בזמן הזה

שלוש פעמים הזכירה התורה את ענין המנורה, המקדש והנרות, דהיינו, נאמר ענין העלאת הנרות במשכן ובמקדש. בפעם הראשונה בפרשת "ואתה תצוה", שם הזכירה התורה רק את **ענין הנר** ואת **ענין השמן**: "ואתה תצוה את בני-ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (שמות כ"ז, כ). לא נזכר שם יותר מאשר נר אחד. כן נוקט שם הכתוב בלשון "להעלות", שהוא הביטוי המיוחד שבתורה לגבי הנרות שבמקדש וכן נזכר הענין של "תמיד", שנאמר לגבי שלוש עבודות מרכזיות שהיו במקדש.

על שלושה דברים צותה התורה שיהיו במקדש "תמיד". נאמר "תמיד" בקרבן התמיד, נאמר "תמיד" בנרות המנורה, ונאמר "תמיד" בקטורת. כידוע, חז"ל דורשים על הענין של תמיד: "תמיד אפילו בשבת, תמיד אפילו בטומאה", שאלו הם קורבנות ציבור שקבוע להם זמן. אכן, כל שלשת המצוות שהזכרנו הם מצוות של "קורבנות ציבור": הקטורת, הבאת הנרות והדלקתם, ועבודת קרבן התמיד. לכן, הלכה פשוטה היא ומפורסמת בש"ס, שאם אין אפשרות לעשות אותם בטהרה, הם בבחינת קרבן ציבור שדוחה את הטומאה. להלן נברר את הענין ביתר העמקה.

*

בספר שמות בפרשת תצוה נאמר "נר תמיד", לא נזכרו "שבעה נרות", ולא "מנורה", בפעם השניה שנצטוינו על ענין זה נאמר בספר ויקרא פרשת אמור: "וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (ויקרא, כ"ד, א' ב'). זוהי לכאורה חזרה על הדברים שנאמרו בספר שמות, להלן נאמר: "מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורתכס" (ויקרא כ"ד, ג'). ופה נוסף הפסוק: "על המנורה הטהורה יערך את הנרות לפני ה' תמיד" (ויקרא כ"ד, ד'). פה כבר נזכרת המנורה, ולא סתם "מנורה", אלא **"מנורה טהורה"**, זאת אומרת: תנאי למנורה שהיא צריכה להיות טהורה. נברר אח"כ את הנושא מדוע דווקא כאן בספר תורת כהנים, הדגישה התורה בהדגשה מיוחדת את ענין הטהרה, וכן אם תנאי זה מעכב, או לא מעכב, מאחר שכבר הזכרנו דברי חז"ל על קורבן ציבור, שדוחה את הטומאה,

טעונה לכאורה ברור השאלה מדוע נאמר במיוחד על מנורה התנאי של טהורה? מדוע נאמר על המזבח "טהור", ונאמר על מנורה "טהורה".

בפעם השלישית בתורה בספר במדבר, אחרי ענין קורבנות הנשיאים, בתחילת פרשת בהעלתך אנו קוראים את ענין המצוה בשלמותה, אמרה תורה: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח', א"ב).

*

"בהעלתך את הנרות" – לשון זה, שעמדו עליו רבותינו מרמז כדלהלן, כאילו "כבר אתה יודע שצריך להעלות נרות, שהרי כבר נאמר לך הדבר, נאמר ונשנה, נאמר בספר שמות ונשנה בספר ויקרא, וכאן חוזר הכתוב לומר לך בספר במדבר, (ואני לא נכנס עכשיו לשאלה, מה מוקדם ומה מאוחר, שכידוע הכלל הוא: שאין מוקדם ומאוחר בתורה, אבל אני הולך לפי הסדר שכתוב). אחד מגדולי רבותינו הראשונים מתייחס לסדר הזה ואמר שהוא בדווקא. קודם נאמר "הנר", ואח"כ נאמר ענין "הנרות", ואח"כ נאמר ענין "המנורה".

בפרשת בהעלותך נאמר מספר הנרות וענין המנורה, "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", נזכרים כאן שבעת הנרות, ונזכר כאן ענין של: "אל מול פני המנורה", שדרשו על זה רבותינו: שזה הוא הנר המערבי, כידוע מחלוקת היא בגמרא: אם צפון ודרום היו עומדים הנרות, או מזרח ומערב. הנר המערבי, לפי מה שנראה לנו בהלכה, לפי רוב רבותינו הפוסקים, הכוונה היא לנר האמצעי של המנורה, שהיה עומד אל המערב, ו"אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", הכונה שצריך הכהן לצדד את הנרות מימין ומשמאל, אל הנר המרכזי, שהוא הנר המערבי, "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ה' את משה" (במדבר ח', ג'). חז"ל עומדים על הענין, על המילים "ויעש כן אהרן", ודורשים: "להודיע שבחו של אהרון שלא שינה", צריך להבין מדוע שאהרון ישנה? מה הקושי הגדול שבענין, את כל זה ננסה לברר במסגרת המצומצמת של דיוננו ובעז"ה נוסיף לדון בעתיד על כך, שהדברים טעונים העמקה והרחבה.

אין ספק שהפסוק שהוא מאוד יסודי בשביל דיוננו ושעליו נרכז את דיוננו, הוא הציווי על "עשית המנורה", שחל לכאורה בכל הזמנים וגם בזמן הזה: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה" (במדבר ח', ד'). ראינו בכינוס מכון הקודש והמקדש שבירושלים את התמונה של המנורה, שהציגו לפנינו מארגני הכנס. ראינו את "הירך" ואת "הפרחים" ואת "הגביעים" ואת "הכפתורים". על פי מ"ש: "עד ירכה עד פרחיה מקשה היא", בארו רבותינו: "מקשה": מכיכר זהב אחד לוקחים ועושים ממנו את כל המנורה, "מקשה". ומוסיפה התורה ורומזת לנו על הקושי המעשי-הטכני והעקרוני באמרה: "כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה". זו היא הפעם השניה שהתורה משבחת את העשייה, בדיוק לפי הציווי, מוקדם שבחו של אהרן שלא שינה ועכשיו שבחו של משה, שכידוע דרשו חז"ל: שזה אחד משלשה דברים שנתקשה בהם משה והראהו הקב"ה באצבע.

*

שלש שאלות עקריות מתעוררות ע"י רבותינו: השאלה הראשונה: מה המצווה? שדנו בסוגית הש"ס בענין הנרות והמנורה, להדליק נר, או להדליק נרות? האם נר יחיד, מקיימים בו את מצוות ההדלקה, או שצריך דווקא שבעה נרות?

שאלה שניה: כאשר אנחנו מדברים על עשיית המנורה, האם "מקשה-זהב" מעכב, או לא מעכב? התורה אומרת: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב", לכאורה הזהב מעכב, והמקשה מעכבת. האם הלכה למעשה הם לעיכובא, או כפי שאפשר לפרש, שכאשר עשה משה את המנורה, עשה אותה "מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה", ואם אי-אפשר לעשות כן, משום שאין לנו את התנאים המיוחדים, שיכולים לעשות את המעשה הגדול והקשה הזה, (נסביר מדוע הוא כל-כך קשה בעשיתו, הן מבחינה הלכתית, והן מבחינה מעשית). ההלכה היא שגם בלי מקשה וגם בלי זהב, כשאין זהב היא גם-כן כשרה.

השאלה השלישית שכבר הזכרנו: מה הקושי המיוחד שהתקשה משה רבינו בענין המנורה, עד שרבותינו אומרים: שזה היה אחד משלושה דברים שהתקשה משה, והראהו הקב"ה באצבע.

נביא בקצרה דברי הגמרא במסכת מנחות דף כ"ט, ר' יוסי ב"ר יהודה אומר: "ארון של אש ושולחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם". ואחרי-כן: אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: המלאך גבריאל היה חגור עם חגורה מיוחדת, אזור, כמו כביכול שבעל-מלאכה אומן, כאשר הוא הולך לעבוד, הוא חוגר את עצמו, כדי שהבגדים לא יפריעו לו במלאכה והוא יוכל להתרכז, כביכול המלאך גבריאל חגר את עצמו בפסיקיא, ואף היה אומן והראה למשה רבינו איך לעשות את המנורה, וזה לא רק על המנורה נאמר, אבל בעיקר על המנורה, "והראה למשה מעשה מנורה, כדכתיב: "וזה מעשה המנורה".

הקב"ה היה צריך להראות למשה ע"י מנורה של אש, וזה עוד לא הספיק, היה צריך לשלוח את גבריאל המלאך, כדי שהוא יראה על-ידי עשית מעשה בכוח גבורתו, איך לעשות את המנורה.

מה היה הקושי? "תנא דבי ר' ישמעאל: שלושה דברים היו קשים לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן: מנורה וראש-חודש ושרצים". אגב הזכרנו לעיל גם את הענין אשר מופיע בספר שמות על החודש: "החודש הזה לכם ראש חודשים". איך נראית הלבנה בתחילתה, שזה מאוד קשה להבחנה, וע"פ דרשה אחרת של חז"ל, היה צריך הקב"ה להראות באצבע גם את הירח בלידתו, בברייתא שהבאנו מזכיר ר' ישמעאל את הענין של השרצים, איזה הם השרצים האסורים, שנלמד מן הפסוק: "וזה לכם הטמא", ויש שאומרים אף הלכות שחיטה שנאמר: "וזה אשר תעשה על המזבח".

*

כידוע, רבותינו הראשונים עוסקים הרבה בשאלה זו, ואני רוצה להציע לענ"ד את הפתרון שנראה לי, מבלי לפרט את כל הדעות של רבותינו המפרשים למקורותיהם. כידוע, רבותינו

הראשונים עוסקים בשאלה, ומדייקים בדברי חז"ל, שעמדו בסוגיא שם על אותו הפסוק: "על המנורה הטהורה יערך את הנרות לפני ה' תמיד" (ויקרא כ"ד, ד'), פסוק זה נאמר בפרשת אמור. דרשו רבותינו שם: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: מה הוא דכתיב: "על המנורה הטהורה"? שירדו מעשיה ממקום טהור", הגמרא דנה מה זה מעשה טהור, הלא זה ברור, "טהורה מכלל שהיא טמאה? פשיטא, כלי מתכות.... וכלי מתכות מקבלים טומאה, אלא שירדו מעשיה ממקום טהרה". ומפרש רש"י: שמן השמים ירדה מנורה של אש, השמים זה מקום טהרה, לא שייך טומאה וטהרה בשמים, ירדו מעשיה של המנורה ממקום טהרה.

עדיין צריכים אנו להסביר למה היה צורך בדבר ומה הקשר בין ענין הטומאה והטהרה והקושי לעשותה כולה מקשה.

*

הענין של עשית מנורה טהורה, הוא מהדברים הקשים שבמקדש. מצד אחד אין לך כלי במקדש, שזכה לפרסום יותר גדול, ולהתקשרות יותר עמוקה של עם-ישראל אליו בכל הדורות, וגם בדורנו, כמו המנורה. המנורה היא סמל התורה, כך דורשים רבותינו, השמן של המנורה, זה "שמנה של תורה", והמנורה היא סמל החכמה. כמו שהשולחן הוא סמל העושר, המנורה היא סמל החכמה, ובכל הדורות יהודים ציירו ועשו מנורות כסמל לעבודת המקדש. תמצאו את זה בבתי-כנסת עתיקים, בספרים עתיקים, ועד דורנו ועד בכלל. מה שנצטוינו בכל בית יהודי בענין הדלקת הנרות של שבת ושל חנוכה, ותקנות חכמים בענין הדלקת נרות נשמה – הגביר עוד יותר בתודעת העם העמוקה, את ענין החשיבות של עבודת המנורה, של הדלקת נר התמיד.

נתיחס ביחוד לשני ענינים: מה שהורו לנו בית-דין של חשמונאים, בענין נרות המנורה שמדליקים בחנוכה, אמנם שמונה נרות ולא שבעה – ואולי נעמוד על זה בהמשך דברינו – אבל מנורה, זה זכר למנורת המקדש, לנס שנעשה, נס השמן, ואולי גם נס המנורה. ברצוננו להציע חידוש שענין "נס-המנורה", לא היה פחות מאשר ענין "נס-השמן". יש משניות במגילת תענית, ובפסיקתא, אשר אומרות במפורש כך. ובררנו זאת בקונטרס מיוחד. אם כן: הענין של המנורה הוא מיסודות היהדות בכל בית יהודי, בכל ליל שבת, כאשר מדליקה עקרת-הבית, אם הבית את המנורה, את הנר, נרות שבת, הרי זה "זכר למנורת המקדש". כל בית יהודי הוא מקדש מעט, לא רק כל בית-כנסת. צריך לדעת ולזכור שכל שולחן יהודי הוא מזבח, צריך לדעת וצריך לזכור ולהזכיר כי נרות שבת הם גם זכר למנורת המקדש. השכינה שורה בכל בית יהודי, כשמדליקים בו נרות שבת, ועורכים בו שולחן של שבת ומקדשים עליו. לדברי רבותינו חכמי הסוד, כל יהודי שומר שבת עוסק בעבודת הקודש, בשעת אכילת סעודת-שבת, שהוא מעין ענין של מזבח, לכן גם צריכים לשים מלח על השולחן, כמו שנאמר שעל כל קורבן שמים מלח, כידוע לרבותינו בהלכה, אם כן, כל-כך חדר הענין לתודעת העם, שהערגה לחידוש עבודת המנורה, אולי היא מהנושאים המרכזיים בתודעת העם.

אין זה מקרה שכשבאו מיסדיה של מדינת ישראל ליסד את המדינה, חיפשו סמל שייצג את עם-ישראל, סמל מיוחד, ובחרו דווקא במנורה. זה היה גילוי של חסד עליון של ההשגחה העליונה. אינני יודע אם נעשה הדבר בהתייעצות עם גדולי-התורה וההוראה שבאותו הדור, שהלא יש כאן שאלה הלכתית של מנורת שבעת הקנים, אם מותר כך לעשות, או אסור כך לעשות, וגם זה בררנו בעז"ה לעיל, אבל, עצם העובדה שבחרו דוקא במנורה, כסמלה של מדינת ישראל אומר דרשני ואני קורא עליו דברי חז"ל: "הנח להם לישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם" – זאת אומרת: שהמנורה היא סמל התורה, סמל קדושת התורה, והיא סמל לעם-ישראל ומסירות נפשו על עצמאות א"י ובניתה, כשלב מרכזי בחזון הגאולה. אם כך, חשיבות גדולה היא למנורה, כסמלה המחודש של כנסת ישראל ויישר כוחם של מיסדיה שבחרו בה – נחה עליהם, מדעת או שלא מדעת, רוח של קדושה ועצה עליונה.

*

שלוש קדושות הן: קדושת האדם, קדושת המקום וקדושת הזמן. קדושות הלא מותנות כאשר הן באות לידי ביצוע, דהיינו: בשעת הוצאתן מן ההעלם אל הגילוי – דהיינו הוצאתן מן הכוח אל הפועל – **בטהרה**. הטהרה היא תנאי לקדושה ומעלה אליה. אין קדושה בלי טהרה, שהיא תנאי לה, שהיא מעלה לה, שהיא מקדימה אותה.

הכהן הוא גילוי של קדושת האדם, הקדושה של בני-אדם שנתבארה בתורה, אמנם כל אחד מישראל בכלל המצוה של קדושים תהיו. אך יש מעלות בקדושה, ישראל, לויים, כהנים, על הכהן נצטוינו "וקדשתו". תנאי לקדושה, לעבודת האדם הקדוש, דהיינו: הכהנים שהם קדושים, הכהנים בני אהרון, הוא מה שצותה תורה: "אמור ואמרת להם", לנפש לא יטמא בעמיו, זה הוא התנאי המוקדם והיסודי: הטהרה, היא תנאי לקדושה.

חגי ומועדי ישראל הם גילוי של קדושת הזמן. אין כאן כל כך ענין של טהרה באופן גלוי, אם כי כדי לקבוע את הזמנים לישראל, היה בזמנו ענין של טהרה, כי היו צריכים לעלות לירושלים, עיר שעושה את כל ישראל חברים ולעלות למקום טהור, מקום קדוש, ולהעיד בפני בית-דין, על ראית הלבנה, כפי שנאמר למשה רבינו: "החודש הזה לכם ראש חודשים", כזה ראה וקדש, והקדושה של הזמן, היתה חלה על-ידי מעשה בית-דין, בטהרה ובקדושה בירושלים, בהרה-בית, זו היא קדושת הזמן.

הקדושה במקום: קדושת ארץ ישראל למעלותיה, זו למעלה מזו: עשר קדושות הן אומרת המשנה, במסכת כלים, ולמעלה מכל הקדושות ומכל המעלות, היתה המנורה שהיתה ניצבת בהיכל לפני קודש הקודשים. זה המקום המיוחד, שהטהרה היא תנאי-התנאים לו, צותה תורה להבדיל בין קודש לחול, בין טמא לטהור, בין ישראל לעמים, ולהבחין במעלות הקדושה והטהרה, שעליהם אמרו רבותינו שהם ענין של דעת.

ענין הטהרה הוא ענין של דעת. אנחנו אומרים בהבדלה, ב"חונן הדעת", "להבדיל בין קודש לחול, בין טמא לטהור, בין ישראל לעמים", אין אפשרות על פי שום אמת-מידה מדעית-אוביקטיבית, להבחין בין טהרה לטומאה, בין קודש לחול ובין ישראל לעמים.

עוד לא קם איש מדע בעולם, שיוכל לתת הגדרה מדוייקת מדעית, להבדל בין ישראל לעמים, כל תורות הגזע לא יועילו כאן. הן לא נכונות, אנחנו יודעים שאפשר להבחין בקדושת ישראל במדרגות מסוימות, גם אצל אדם שהתגייר, שאז נוצרת אצלו נשמה חדשה, אך בודאי שזה לא ענין של הבחנה, שאפשר באופן מדעי להבחין בה, אלא זה ענין של דעת מיוחדת, של קבלה מיוחדת. אותו הדבר גם בענין של קדושת המקום. אין לפנינו שום קנה-מידה אוביקטיבי, שיקבע מדוע מקום אחד קדוש יותר, ומקום אחר קדוש פחות. אין שום קריטריון שיקבע זאת מבחינה מדעית, אין כאן לא חכמה ולא בינה, אך יש כאן ענין של "דעת", של גזירת הכתוב. התורה קבעה את הקדושה הזאת, וגם אין שום אמת-מידה מדעית אוביקטיבית, שנוכל להבחין בה, אנו יודעים זאת מתוך מסורת מיוחדת לעם-ישראל. ענין הדעת הזאת, עליו אנו מברכים ברכת "חונן הדעת", ה' חנן בנו דעת להבין ולהשכיל ולהבחין בין קדושה לחולין ובין קדושה לקדושה, כדי לעלות במעלות הקדושה, צריכים להיות בטהרה.

אם ננסה לתרגם לשפה אחרת, את מושגי הטהרה והטומאה, לא נצליח בשום אופן. מתרגמים טהרה לאנגלית PURE, וזה בעצם מושג אחר – לא טהרה במובנה ההלכתי או הרוחני, אלא זה משהו אחר לגמרי – מושג פיזי שמשמעותו זך או נקי. הענין של טהרה בישראל, הוא מושג שלא ניתן לתרגום, משום שהוא ענין של דעת מיוחדת, כמו שדרשו רבותינו על הפסוק: "והיה אמונת עיתיד חוסן ישועות חכמה ודעת", חכמה זה סדר קודשים, ודעת זה סדר טהרות. הרי זה ענין של קבלה, שקבלנו בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, ואי אפשר בשום פנים ואופן להגדיר אותו במסגרת האנושית שלנו.

האתגר של עשית המנורה, היה ליצור אותה במצב של טהרה: כלי שיהיה בית-קיבול לשמן טהור, כדי שיוכלו להעלות עליו את נר התמיד. היתה זאת אחת מן העבודות הקשות ביותר שבמלאכת-המשכן. כי, ברגע שהיו צריכים להכין ולעשות מן הזהב כלי שיש בו בית קיבול, הוא מיד מקבל טומאה. כדי שהכלי ישאר בטהרה, צריך מעשה מיוחד מחוץ לגדר הטבע. ואני מפרש לעניות דעתי, ויש מרבתינו המפרשים הראשונים והאחרונים, שמשמע מדבריהם כך, שהקושי של משה רבינו, לא היה הקושי הטכני המעשי, איך לעצב את הדמות הפיזית של המנורה, ראינו כיצד יהודי בזמננו עושה את זה במחשב – ויש בודאי אמנים שיושבים כאן בירושלים, שדי' נתן בלבם חכמה והם יכולים מיד לשבת לעצב ולעשות בזהב, בדיוק את המעשה של המנורה, כפי שנתפרש בתורה או בהלכה. אמנם אם זה מותר או אסור, הן לגבי העשיה והן לגבי הקיים, זו היא שאלה מיוחדת שאיננו נכנסים אליה בשלב זה. אם אמנים בני-זמננו כך, על אחת כמה וכמה הרב-אמן בצלאל בן אורי בן חור – אשר קרא די בשמו. אם כן הקושי לא היה פיזי-טכני. הקושי היה לעשות את המצוה כך, שלמרות שיוצרים כאן כלי עם קנים וגביעים וכפתורים ופרחים, עם בתי קיבול לשמן – הכלי נשאר בטהרתו. הפתרון ההלכתי נובע מכך שזה נמשך מתוך ככר הזהב, שלא עושים המנורה כלים כלים ומחברים אותם ביחד, כך שכל אחד מהם כבר קיבל טומאה, אלא עושים את המנורה "מקשה" וגוף המנורה נמצא במצב, מה שנקרא מבחינה הלכתית, "גולמי כלי מתכת, שאינם מקבלים טומאה", כפי שידוע מכמה וכמה סוגיות שבש"ס, על ידי כך שעושים את כל מעשה-המנורה הכל בבת-אחת. המנורה של אש, היא מעין תבנית שירדה מן השמים,

תבנית שבה יוצקים את הזהב המותך והוא נעשה בבת-אחת לכלי. אנו יוצרים "מנורה טהורה" ואז שומרים אותה בטהרה, דהיינו כלי אחד ולא מנורה הנעשית פרקים-פרקים וכן חתיכות-חתיכות, שמביאים אותם יחד ומחברים אותם. המנורה הטהורה "שירדו מעשיה ממקום טהרה", נעשית הבסיס להעלאת הנרות, המקום שעליו אפשר להחיל את המצוה של העלאת הנרות.

אני לא נכנס כאן לשאלה, אם עשית המנורה עצמה היא מצוות עשה או לא. דבר זה שנוי במחלוקת, בין רבותינו מוני המצוות, יש מונים את ענין עשית המנורה, כחלק ממצוות העלאת הנרות, דהיינו מכשיר להעלאת הנרות, ויש שמונים את זה כחלק ממצוות מעשה המקדש. מפורסמת מחלוקת רבותינו הראשונים בענין זה. לצורך דיונו: בין אם מעשה המנורה הטהורה הוא מצוות עשה או לא, אין ספק שהיא תנאי מיוחד לעבודת הקודש, וחיבים לעשות את המנורה בטהרה.

ידוע ומפורסם מה ששאלו רבותינו: היות ושנינו "תמיד, אפילו בשבת, אפילו בטומאה". קורבנות ציבור שנאמר בהם "עולת-תמיד", מדוע הכהנים החשמונאים התקשו בענין השמן הטהור? וחפשו ולא מצאו רק פך שמן אחד, חתום בחותמו של כהן-גדול, כמו ששנינו במס' תענית ובסוגית חנוכה במס' שבת נשאלת השאלה: הרי המנורה היא עבודת-ציבור, והיא דוחה את הטומאה, מדוע טרחו לחפש שמן טהור — הלא יכלו להביא שמן טמא ולהדליק ממנו? כל גדולי ישראל בכל הדורות עסקו בשאלה זו, אין כמעט גדול בישראל שעסק בעניני חנוכה, שלא עסק בשאלה המפורסמת הזאת, ותרצו על זה בספרי האחרונים עשרות תרוצים שונים, ואיני חס-וחלילה בא לומר כאן תרוצים אחרים טובים יותר, אלא כדן לפני רבותינו — אני מציע רעיון שיפתור חידה נפלאה זו — רעיון זה מבוסס על דברים ששמעתי בשם הגאון ר' מנחם זמבה הי"ד והאבני-נזר ועוד ולהלן נברר.

עיקר התרוץ שאנו מציעים לברר, לפי שיטות רבותינו הנ"ל ובררנו אותו בהרחבה במקום אחר, הוא כלל ידוע: שאין קרבני-ציבור דוחה את הטומאה כלל וכלל, אלא אם כן "קבוע לו זמן", ובענין הדלקת הנרות שבמקדש, זה דווקא אם יש מנורה. מנורה יוצרת מצב של מצווה שקבוע לה זמן, דהיינו "להדליק את המנורה בכל יום", גם בחול וגם בשבת, גם בטהרה וגם בטומאה, ואם אין מנורה — הרי אין חיוב להדליק בה, ואם אין חיוב להדליק בה, כיון דאין כאן מנורה, אין כאן חיוב הדלקה, החשמונאים היו צריכים לעשות מנורה חדשה, כדי שיהיו הנרות דולקים בה, והרי המצווה הזאת של עשית המנורה, שעליה שנינו במגילת תענית ומובאים הדברים בסוגית מנחות, אחד מן הטעמים לחג של חנוכה, ענין שפודין של ברזל שחיפו בבעץ — היה עיקר חידושם של בי"ד של חשמונאים. שכל זמן שאין מנורה, היו הם במצב של שינוי כללות המצווה, על פי השיטה שזו מצווה, שעדיין לא קבוע לה זמן, ולכן אין להתחיל הדלקתה לא בשבת ולא בטומאה. היונים פגעו בלבה של העבודה — הרסו את המזבח וגזלו את המנורה. לכן עבור בי"ד של החשמונאים, היו הדברים במצב של "באו פריצים וחיללוה", והרמב"ם הלא אומר על-פי סוגית עבודה-זרה בדף נ"ב עמוד ב', שכל כלי-שרת היה בכלל זה. הרי ברור שהיו צריכים מיד לבנות מזבח חדש ולחנכו בעבודה וכן היו צריכים לעשות מנורה חדשה, לחנך אותה בהדלקה ראשונה, והדלקה ראשונה שמחנכת

אותה, היא מדין "כלי שרת, עבודתם מ'חנכתם", והיא בכלל מצוות עשית המנורה, שלא קבוע לה זמן בתורה, היא לא דוחה בטומאה. דברים אלו מפורשים אצל רבותינו האחרונים, מעין אותו תרוץ של האבני-נזר, מביא גם הגאון הי"ד, מנחם זמבה זצ"ל, עוד גדול שחי באנגליה ומרן הרב זצ"ל התכתב איתו וזכיתי עוד לראותו בימי זקנתו, הלא הוא הגאון ר' מנשה גרוסברג זצ"ל, שחיבר פרוש עמוק ונפלא למגילת תענית, מסייע לשיטה שאנו הצענו פעם בהרצאה לפני לומדי המדרשה הגבוהה לתורה בירושלים והוצאנו לאור בחוברת מיוחדת לפני הרבה שנים, שהחשמונאים חששו לענין זה של מעשה המנורה החדשה, הם חדשו דין מחודש ונועז בעשית המנורה, ולכן חפשו דווקא שמן טהור, כדי להוכיח שעל פי כל הדעות, הם יכולים להדליק ולקיים מצוות נר-תמיד שבמקדש. המנורה שעשו החשמונאים לא היתה מנורה כהלכתה, לא מקשה ולא זהב, אלא בצורה אחרת לגמרי, כפי שנתבאר במגילת תענית. הם חפשו דווקא שמן טהור, כדי שלא יבוא שום אדם ויערער ויאמר אסור להדליק כאן בטומאה, כי זאת לא מנורה טהורה. מן השמים נעשה נס, שהוכיח לכל את סמכותם ההלכתית של בי"ד של חשמונאים, שהם אמת ותורתם אמת.

מתוך הדברים האלה שאני רוצה להציע לפניכם – אנו מגיעים למסקנה, שלמעשה הענין של "מקשה זהב", הוא לא לעיכובא, אלא הוא לכתחילה, ולא בדיעבד, ולכאורה הענין הזה בעצם בא לידי בירור מפורש בגמרא במסכת מנחות דף כ"ח עמוד ב', כל המעיין שם ימצא הברייתא שמביאה הגמרא: "אין לו זהב, מביא אף של כסף, של נחושת, של ברזל ושל בדיל ושל עופרת, ר' יוסי ב"ר יהודה: מכשיר אף בשל עץ". יש בזה לפנינו שם מחלוקת, ר' יוסי ב"ר יהודה אומר: שגם בזמן הזה אסור לעשות כעין כלי המקדש, דהיינו זה איסור גמור לעשות לחולין מנורה, כעין כלי המקדש, אפילו לא מזהב ולא מקשה, וזה מה שאומר ר' יוסי ב"ר יהודה: "אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו מלכי בית-חשמונאי – אמרו לו: משם ראיה שיפודים של ברזל היו וחיפום בבעץ" (ויש אומרים: בעץ, תלוי אם יש ב' אחת או שתי בתיים, יש גירסאות שונות) – "העשירו עשאו של כסף, חזרו והעשירו עשאו של זהב".

הרי זו היא גמרא מפורשת במסכת מנחות, שאפשר לעשות את המנורה גם ממתכות אחרות, ולדעה אחת של ר' יוסי ב"ר יהודה, שאפשר גם לעשות אותה מעץ, כמו מלכי בית-חשמונאי – לפי מסקנת הגמרא, שמקורה בפסיקתא במגילת תענית – שעשו את המנורה משיפודים של עץ. הרי לכאורה הדלת נעולה לפנינו, לעשות מנורה אפילו מכל חומר שהוא, וצ"ע.

אמנם, המשנה שם אומרת: "שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה", דהיינו: אי-אפשר לעשות מנורה שיש לה פחות משבעה קנים, שזה מעכב, יוצא לפי המשנה הזאת לכאורה, פשוטה של המשנה, ששבעה קנים מעכבים זה את זה, ומביאים גם פסוק מפורש כתוב: "נרותיה שבעה", כמו שקראנו לפני כן – משמע שצריך שיהיה למנורה שבעה נרות.

אמנם, בפסיקתא דרב כהנא במגילת תענית נאמר: "למה הדליקו נרות בתנוכה? מעשה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן את מלכות יון, ונכנסו לבית-המקדש ומצאו שם שמונה שיפודים של ברזל, וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות".

אבי מורי כ"ק מרן הרב הנזיר זצ"ל, בהארותיו לחנוכה שרשם בפנקסיו, שהתפרסמו ע"י הרה"ג ר' יוסף טולידאנו שליט"א, בחוברת אור הגנוז, אומר: שכאן בכלל לא נזכר נס פך השמן, נזכר כאן רק הענין, שעשו מנורה חדשה משיפודים של ברזל, גם הענין של שיפודים של ברזל, הוא מסביר מדוע חיפו אותם בעץ, כדי שלא יקבלו טומאה, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

שואל על זה בעל אליהו זוטא – שבעצם הלא זה לא מועיל, להגן מפני הטומאה, כי המשמש כלי מתכת, גם-כן מקבל טומאה. ברגע שהעץ הופך להיות ציפוי של מתכת, הוא גם כן מקבל טומאה. על זה כותב אבי מורי הרב הנזיר זצ"ל שם: מפורש בפרוש רש"י במסכת מנחות, ראש השנה, עבודה-זרה, שלוש סוגיות בשלושה מקומות, בעצם הבעץ, דהיינו: בדיל, אבל מהגמרא שם, שמשמע שזה היה של עץ, וכו'. עיי"ש בכל דבריו הקצרים בדברו ונפלאים מאד.

אכן, על כל פנים, אחת הגירסאות, אחת הנוסחאות של מגילת תענית, הטעם לעשות חג החנוכה, היה לא הענין המפורסם אצלינו, הענין של נס פך השמן, אלא הענין שעשו מנורה חדשה וחנכו אותה, וקבעו חג לחנוכת המנורה, שיהיה שמונה ימים, למה שמונה ימים ולא שבעה ימים? ובאמת יש נוסחאות, שכתוב בפסיקתא הני"ל לא "שמונה", אלא "שבעה שיפודים של ברזל", וצריך ברור. שהלא אנחנו יודעים שמרן הבית-יוסף, אומר על הנס של שמונה ימים, שבעצם היה נס רק שבעה ימים וליום אחד הספיק השמן. והרבה מרבתינו מבארים: שאמנם היום הראשון לא היה נס, אלא באופן טבעי הספיק ליום אחד, והוסיפו לזה יותר שמן ומחלקים: שהיה ב"איכות" כמות של יום אחד, שהתחלקה לשבעה ימים. יום אחד היה מחוץ לנס, ושבעה ימים של נס, וביחד זה שמונה ימים.

כך מפרשים רבים מגדולי רבותינו בדור האחרון. מרן ר' מאיר שמחה הכהן זצ"ל, שהיה רבה של דוינסק בעל האור שמח, עמד על השאלה הזאת בהרחבה. – וכן עמד על השאלה הזאת בספר צפנת פענח, חברו ברבנות של דוינסק הגאון הידוע בשם: הגאון הרוגוצ'ובר, מרן ר' יוסף רוזין זצ"ל, בהלכות חנוכה, והוא אומר: למה לא שמונה? והוא אומר כך: לא הדליקו בכלל בזמן החשמונאים מנורה של שמונה קנים, אלא הדליקו **נר אחד**, בכל יום נר חדש מפני חשש הטומאה ועד שנסתימו שמונת הימים, היה להם כבר שמן טהור. זה הוא חידוש עצום של הרוגוצ'ובר. ביאור הדברים: החשמונאים רצו להדליק נר תמיד, הם לקחו נר אחד, "נר המערבי", וחדשו את ההדלקה של הנר המערבי, והשפודים היו כגולמי כלי מתכת שלא מקבלים טומאה, כיון שדלק הנר יום אחד – אומר הרוגוצ'ובר: נתהפך הגולמי כלי מתכת, נעשה לכלי ברגע שהשתמשו בו, עבודתם מחנכתם זה נעשה כלי, אי אפשר יותר לעשות בו עבודה, כי הוא כבר מקבל טומאה, ולכן היה להם למחרת צורך בשיפוד חדש. צריכים הרבה לעיין ולהבין מדוע הרוגוצ'ובר אומר כך, גאון עצום כזה, צריך לדעת שדבריו דברי אלקים חיים. לעניות דעתנו דבריו סוללים לפנינו דרך חדשה בזמננו. למדנו מתוך דבריו, שלפי דעתו מקיימים מצות הדלקת המנורה גם בנר אחד, שאין צורך במנורה שלמה. לפי זה גם אם אין אנחנו יכולים לעשות היום מנורה חדשה, לו יצויר מצב שנוכל להדליק מנורה בטהרה, מספיק אחד, שיפוד של ברזל אחד, שמדליקים בו את המנורה, ואפשר לקיים

בו את המצווה, כך היא שיטתו של הגאון הרוגוצ'ובר זצ"ל. אלא שאני לא זכיתי להבין דבריו ולכאורה דבריו מופלאים בעיני.

שאלתי את רבה של ירושלים הגאון הרב יצחק קוליץ שליט"א, מה הוא אומר על כך, שנראים הדברים כי הרוגוצ'ובר הרשה לעצמו לחלוק על הרמב"ן. הרמב"ן בפרשת בהעלותך, אומר בענין המנורה הטהורה את הדברים הבאים: "והנה אמר מתחילה "ואתה תצוה ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד", ולא הזכיר שם המנורה, והיה במשמע שידליקו במנורה בהמצאה, כמו שאמר בעשייתה "והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה". אבל אם אולי תאבד או תשבר, ידליקו בלתי מנורה ואין מנורה מעכב ההדלקה, כי המצוה להעלות נר תמיד לעולם, ואח"כ הוסיף וצוה מיד ולדורות: "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך", ואמר: "על המנורה הטהורה יערוך את הנרות", שלא יערוך אלא על המנורה. ובכאן כאשר השלים להזכיר הקמת המשכן, השלים עוד כל דיני הנרות וצוה שיהיו שבעת הנרות כולן דולקות לדורות, אל מול פני המנורה, כאשר הזכיר במעשה המנורה והעלה נרותיה והאיר על עבר פניה, לא בלתי מנורה ולא בלתי שיאירו כולם אל עבר פניה ולא הזכיר בפרשה הזאת "באהל מועד", ללמד שיהיה כן במקדש, אולי יחשב כי בעבור שאין חלונות באהל מועד יצטרך לאורה הזאת, אבל במקדש שיהיו שם חלוני שקופים, לא יצטרך כן, לפיכך לא הזכיר בכאן באהל מועד".

כדברים האלה ביאר בדעתו של רבינו סעדיה גאון, הגאון רבי ירוחם פרלע זצ"ל, בפירושו לספר המצוות של רס"ג, שגם דעתו כך, שבלי המנורה טהורה אסור להדליק.

רבה של ירושלים הגר"י קוליץ שליט"א השיב לי, כי אכן הגאון הרוגוצ'אבי ר' יוסף רוזין זצ"ל, כ"ראשון הוא ופליגי" והדברים צ"ע.

*

בענין זה האריך הרבה לבאר, חותנו של מרן הגאון הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, הלא הוא הגאון ר' שמואל הילמן, בספרו אור הישר למנחות, הגר"ש הילמן זצ"ל מביא שם בסוגיא, באור מקיף לענין של "המנורה הטהורה והשולחן הטהור", והתנאי שזה מעכב, ויש לנו כאן דעות שונות, דעתו של הגאון הרוגוצ'ובר שאומר במפורש, שאין זה מעכב, כפי מה שבארנו את שיטתו, ועל פי דרכו מה שנאמר במשנה לגבי "שבעה קנים שמעכבים זה את זה", זה דוקא כשיש מנורה, אבל כשאין מנורה, אפשר להדליק נר תמיד אחד, דהיינו, מנורה פחות משבעה קנים אי אפשר לעשות, אבל כאשר אין בכלל מנורה, אפשר להדליק נר תמיד, יש מצות הדלקת נר תמיד שעלינו לקיים.

הרמב"ן מפרש: שהמנורה היא תנאי לחלות המצוה של ההדלקה וכך מפרש גם רבינו סעדיה גאון, וכן נראית דעתם של כמה מגדולי רבותינו האחרונים. עצם קיומה של הדעה הזאת, שמצות הנר לחוד ומצות המנורה לחוד, פותח לפנינו פתח בזמננו, כל זמן שלא זכינו, בעוונותינו הרבים, שתדד לנו מנורה של אש מן השמים.

צריכה ברור ולימוד הסוגיא העמוקה של "פשוטי כלי מתכת, שמקבלים טומאה", וגולמי כלי מתכת. דבר אחד מדברי הגמ' בדיני המנורה, אנו חייבים לברר כאן. הגמרא אומרת במסכת מנחות במפורש: אם המנורה באה זהב, באה היא גביעים, כפתורים ופרחים, אינה באה זהב, אינה באה גביעים, כפתורים ופרחים, אם אין זהב וצריכים לעשות המנורה מחומר אחר, לכאורה יהיה זה יותר קל לעשות בתוך תבנית, מגוש אחד שלא יקבל טומאה, בלי גביעים כפתורים ופרחים, כפי שמייצרים כלי פלסטיק וניילון, וגם אם זה הרבה יותר קשה באופן אומנותי ליצור את זה, אני מאמין שאנשי המדע המאומנים יעשו את זאת, אם כי באופן טבעי זה מאוד קשה.

כדי להתגבר על קושי זה עלינו לזכור מה שאומרת הגמרא: שזה לא לעיכובא, "הגביעים, הכפתורים והפרחים, זה רק במנורת זהב", רש"י אומר: אינה באה זהב, אינה צריכה לבוא לא גביעים, לא כפתורים ולא פרחים. אומר על זה בעל המשנה למלך על הרמב"ם, בהלכות בית הבחירה פרק ג' הלכה ד', ורוב האחרונים אומרים כדבריו: מדוע עושים את זה כך, כדי שישארו גולמי כלי-מתכת, ולא יקבלו טומאה, המעיין ימצא ברור הדברים כדברי המנחת חינוך מצוה צ"ח שמדבר על-כך, והחברים יעיינו בעצמם, אני רק אומר את מראה המקומות. יש לעיין בדברי הש"ך, ביורה דעה סימן קמ"א סעיף ח', וכן בשאלות ותשובות שאילת-שולם סימן י', ביורה דעה סימן כ"ה, ועוד עוסקים בשאלה בהרחבה.

נראה, לעניות דעתי, להציע לפני מרן ורבנן פוסקי הדור להכריע הלכה למעשה: שאפשר לעשות גם בזמננו מנורה לא מזהב, בלי גביעים, כפתורים ופרחים, כדי שתהיה מקשה, כדי שלא תהיה השאלה של טומאה וטהרה. כמובן הדברים טעונים הסכמתם של גדולי הפוסקים בדורנו ובראשם מרן ורבנן הרבנים הראשיים לישראל והרבנות הראשית, שיוורו לנו את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה.

*

דנו כאן עד עכשיו, על המציאות של העשייה בזמן המשכן, כדי לעשות מנורה מקשה אחת זהב, זכה משה רבנו שהראתה לו הקב"ה מנורה של אש. לא רק כדי שיראה ויבין איך להורות, אלא גם כדי שיוכל לבצע הלכה למעשה את המנורה הטהורה – התייכו אז אותה – באותה צורה של תבנית מנורה של אש ירדה מן השמים, ויצקו לפיה ולתוכה את הזהב.

עכשיו ניגש לברורה של השאלה הזאת, מצד מעשה בנין בית-המקדש בזמן הזה. אני מציע לעני"ד לומר, כי גם על פי מחלוקת רש"י והרמב"ם הידועה בענין המקדש, יסכימו החולקים – לברור מיוחד בענין המנורה. יתכן שע"פ שיטת רש"י גם לגבי המנורה, בעיית מנורה של אש תרד מן השמים, ויעשה על פיה גם במקדש השלישי. אך זוהי כמובן דרך של גס בלא דרך הטבע. בדרך הטבע, אנחנו נבנה את המקדש בעז"ה, כפי שאנחנו נעשה את המנורה. נוכל לעשות כך, מאחר שההלכה מאפשרת לנו את זאת, לפי דעת רוב רבותינו הראשונים (וזה גמרא מפורשת), לעשות מנורה בלי כלי-מתכת, כדי שלא יהיה כלי לטומאה. לעשות את המנורה מקשה אחת בלי גביעים, כפתורים ופרחים, הרי דבר זה בכל בית מלאכה אפשר לעשות אותו, לצקת (לשמור על הטהרה אח"כ) את המנורה בתוך תבנית, בלי החלקים האלה

שצריך ליצור אותם, הגביע, הכפתור והפרח, כלפי מעלה וכלפי מטה, תמיד יותר קל לעשות את זה חתיכות חתיכות, ובגמרא יש שלושה תנאים: טהרה, מקשה וכלי־מתכת, והשאלה אם אפשר לעשות היום בלי טהרה, בלי מקשה ובלי מתכת.

לעניות דעתי, נראה שניתן היום לעשות בלי התנאים האלה, בלי מקשה, טהרה ומתכת – ואפילו מחומרים פטרוכימיים. אמנם יש עוד שאלה: חלולים, או לא חלולים? האם הקנים צריכים להיות חלולים או דוקא לא חלולים, לכאורה משמע, לפי דעת רוב רבותינו האחרונים, שהקנים החלולים אינם כשרים, אם עושים את המנורה מזהב, אבל אם עושים את זה ממתכת אחרת, אפשר לעשות קנים חלולים, גם זה מקל מאוד את ענין עשית המנורה, כך שהלכה למעשה ניתן היום גם במצב שלנו, שאין לנו עדיין טהרה, להגיע לקיום מצות עשית המנורה. לפנינו כמה דרכים:

- א) שרק יחיד, או מספר יחידים, שהם באמת טהורים, תינוקות ששמרו על טהרתם כל הזמן, שהם יצקו מנורה כהלכתה.
- ב) ניתן לקחת שפוד יחיד, לעשות כמו שעשו החשמונאים, במצב לא של טהרה, במצב של גולמי כלי מתכת, שאינם מקבלים טומאה, ולהדליק בו את הנר, ולקיים לפחות את המצוה של "להעלות נר תמיד". גם אם לא נזכה עדין לעשית המנורה.

*

שאלה בפני עצמה היא השאלה, אם מותר לעשות בבתי־הכנסת קשוט או מנורה לעמוד התפילה, כדוגמת "המנורה שבמקדש". מכאן נובעת השאלה, שעסקו בה גדולי רבותינו שבא"י עם הקמת המדינה, אם הסמל של מדינת־ישראל – סמל המנורה – הוא על־פי ההלכה. האם מותר לעשות כך, והלא הלכה היא שאסור לעשות כדוגמת הדברים שבמקדש, בודאי לא לצורכי חולין, ואפילו לצורכי בתי־מדרש ובתי־כנסת. השאלה היא אם המנורה הזאת, שעשו אותה סמל למדינת ישראל, התעוררה והובאה פעמיים לפחות לפני מרן הרב הרצוג זצ"ל, שדן בתשובתו הן לגבי המנורה הזאת, והן לגבי המנורה שתרמו יידי ישראל בבריטניה, שעומדת היום בגן מול הכנסת, שהיא מנורה של שבעה קנים. השאלה היא: אם מותר הדבר או אסור, והיו אנשים שרצו לאסור.

בזמן האחרון, התעוררה השאלה עוד פעם אצלי, בענין הסמל של מסדר בני־ברית, שכידוע הסמל שלהם הוא מנורה, והיו רבנים וחברים במסדר זה ובהם היה גם מרן הרב הראשי לישראל הגרא"י אונטרמן זצ"ל, שהיה אחד מנכבדי המסדר הזה, שעוררו את השאלה, אם מותר לעשות מנורה של שבעה קנים. לשכות בני־ברית מקיימים טכס, בכל פתיחת אסיפה סדירה שלהם, מדליקים שבעה נרות במנורה, האם זה מותר או אסור? ענין זה תובע לדיון בפני עצמו וכבר בררנו אותו במקום אחר ולהלן נגע בו רק בראשי־פרקים. יש אומרים שכל הענין שהחשמונאים תקנו להדליק נרות שמונה ימים, דהיינו, במנורה של שמונה קנים, כדי שהחנוכיה שאנחנו עושים היום, לא תהיה כעין המנורה שבמקדש, ולכן תקנו שמונה ולא שבעה. בענין הזה יש כמה וכמה דעות ברבותינו הפוסקים, מהם שהתירו את הדבר בתנאים ידועים ומהם שאסרו אותו גם בתנאים מיוחדים אלה. להלן אומר רק מה שנראה לעניות

שצדעתי, שיש להתיר את הדבר, בתנאי שלא יהיה במנורה זו בית-קיבול לשמן ולא גביעים וכדומה. אני מסתמך במידה ידועה על פסק הלכה של הרב הרצוג זצ"ל, שאמר בתשובתו שגם הרב קוק זצ"ל פסק כך, וגם הרב צירלסון מגדולי הרבנים וגאוני יהדות רומניה, בספר התשובות שלו הכריע לקולא וכן כתב גם ראש ישיבת מרכז הרב הראשון, הגאון מטברג זצ"ל הגר"א בורשטיין זצ"ל בעל נר אהרן, שגם הוא כתב על הענין הזה והכריע לקולא. כל הגדולים הללו מתירים בהחלט לעשות מנורה של שבעה קנים ובלבד שלא יהיה בה בית קיבול לשמן, או שלא יהיו בה גביעים, כפתורים ופרחים. על פי דעתם הגדולה, אדרבה, מצוה לעשות כך בכל בית-כנסת ואדרבה ואדרבה, יש בדבר זכר למקדש, ולא עוברים בזה כלל על האיסור, שלא תעשו עמי כדוגמת המשמשים, כלשון הגמרא במסכת מנחות. זו היא המסקנה שאני מציע הלכה למעשה, ולכן לעניות דעתי, גם כאשר מכינים את הדוגמאות, ללמד את הקהל את ענין המנורה, שהנפש עורגת לחידוש עבודתה במהרה, אפשר לעשות דוגמאות של ציורים ואפילו תבניות בצורה שמותרת. אמנם צריך לזכור ולהקפיד מאד על כך, שלא יעשו תעלה למנורה מזהב ושלא יהא בה בית קיבול לשמן, ושלא יעשו בה גביעים, כפתורים ופרחים, שאז באמת ניתן הדבר לעשות רק בהר-הבית, בבית-המקדש שיבנה במהרה בימינו והדברים ארוכים ועוד חזון למועד.

יהי רצון שנוכה במהרה להעלות נרות במנורת המקדש ויקוים בנו ובכל בית-ישראל:
 "אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו במהרה לאורו" אמן כן יהי רצון.

הערה:

אמר המחבר: מפני קוצר הזמן, לא בררתי בדברים שנאמרו בע"פ, בפני באי כנס לחקר המקדש בזמננו, את כל המקורות וצדדי ההלכה הזאת ובמק"א הארכתי ובעז"ה יפורסמו הדברים, אמנם מפני חיבת העיון, נוסף בשולי הדברים:

במנורה של מתכת יש האיסור של "עשית מנורה כנגד מנורה וכו' ושל שבעה לא יעשה אפילו של שאר מתכות" (עי' ראש השנה כ"ד והשוה: ע"ז מ"ג וביחוד סוגית מנחות כ"ח ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, הוצאת הגר"צ הופמן זצ"ל, יתרו כ"ג) ואדרבה במנורה של זהב שצריך שיהיו בה: "גביעים, כפתורים ופרחים" וכל יתר פרטי ההלכה שבעשיתה. לכן חמור יותר לעשות מנורה בת שבעה קנים ממתכת פשוטה, שכשרה בשעת הדחק להדלקה וע"י בסוגית מנחות שם ומ"ש הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"א, הי"ח-י"ט ועוד וטושי"ע יו"ד קמ"א סעיף ח' ונו"כ וראה מ"ש מו"ר הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, בחידושי על ה' בית הבחירה פ"ג, הלכות ד"ה, וביחוד מ"ש לצורך שיהיו קנים כהלכתם ובית קבול ואכמ"ל. כידוע תרץ מרן הרב זצ"ל את קושיתו המפורסמת של הבית יוסף, מדוע קבעו שמונה ימי חנוכה, שהלא הנס היה רק שבעה ימים, שהחשמונאים רצו למנוע האיסור של עשית מנורה כנגד מנורה וז"ל מרן הרב בס' מצות ראייה על או"ח סי' תר"ע סעיף א': "לעני"ד עיקר

הטעם שלא יבואו לעשות מנורה בת שבעה קנים, שהוא איסור דאורייתא, כדאיתא בפי' כל הצלמים (עי"ז, מ"ג), עייש בכל דבריו והביאה כבר מו"ר הגרצ"י הכהן קוק זצ"ל, בהערותיו לדעת-כהן עמ' ת"מ. עכשיו ראיתי בספרו של הרה"ג ר' צבי קפלן שליט"א, שהביא דברים אלו בספרו החשוב על גדות ים התלמוד והוסיף דברים נפלאים בעמקות המחשבה, מפי מרן הרב זצ"ל, בנאום בחנוכת בית המדרש למורים של המזרחי, בשנת תרצ"ג בירושלים, על ההבחנה שבין הקודש ובין החול, שיצא לאור כעת ע"י מוסד אריאל.

אמנם אם לדין יש ראיה וכבר הזכרנו מ"ש מו"ר מרן הגריא"ה הלוי הרצוג זצ"ל, ראש הרבנים לישראל והרב הראשי, בתשובתו להתיר עשיית סמל המדינה במנורה בת שבעת קנים, מפני השינוי שבבסיס ומ"ש שנראה לו שגם קודמו מרן הרב זצ"ל, לא מחה נגד קיומה של מנורה כזו בביהכנ"ס בזכרון יעקב וכך גם פסק הלכה למעשה הגרי"ל צירלסון בתשובותיו, ביחוד בדבר ההיתר לקיומה ומכאן פתח הצלה לנכספים וכלתה נפשם ללמוד עשיית המנורה ונרותיה בזמן הזה – ועוד חזון למועד ויאירו הנרות והלבבות ואז יקויים בנו בעז"ה ליהודים היתה ותהיה אורה ושמחה ואור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו.

אגב, עלה על דעתי, אולי אפשר לאמרו, מה שתמהו רבים על נוסח התפילה: "והדליקו נרות בחצרות קדשך" – שיש מכאן סמך לשיטתו המופלאת של הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל, שנרות הדליקו ולא מנורה, ולכן גם לא לפני ולפנים הדליקו, דהיינו לא בהיכל ששם מקום המנורה שבמקדש, אלא בחצרות-הקודש, עד שעשאוה של זהב והחזירו העבודה לדביר הבית – וצ"ע לברר רעיון זה וד' יאיר עינינו בסוגיא סבוכה זו ונזכה לנהורא מעליא במהרה בימינו.